

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

11-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 11 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Muxammadiev Akmal Ganievich

TOSH DAVRIDA KVARS XOMASHYOSIDAN FOYDALANISH MASALASINI O'RGANISH 10-15

Xujaniyazov Uktam Yeshbayevich

MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA MADANIYAT SOHALARI RIVOJLANISHINING
ASOSIY TENDENSIYALARI (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA) 16-21

Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Xamidova Ominaxon

ANTIK TEATR 22-25

Ravshanov O'ktamali Rustam o'g'li

SOPOL IDISHLARDAGI EPIGRAFIKA 26-29

Elboyeva Shaxnoza

O'ZBEK OLIMLARI VA MUTAXASSISLARINING GLOBAL FAN
VA TEXNOLOGIYA RIVOJIGA TA'SIRI: TARIXDAN HOZIRGI 30-33

Esanova Nilufar

O'ZBEKISTONNING SANOAT SOHASIDA KADRLAR TAYYORLASH SIYOSATI:
ILMIY ASOSLAR VA DOLZARB MASALALAR 34-38

Asadova Ra'no Baymanovna, Ashurova Qunduz Abduxoliq qizi

QASHQADARYO VILOYATIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING
RIVOJI (1990–2025): MANBALAR, MUAMMOLAR VA TENDENSIYALAR 39-42

Umarqulova Gulchiroy Fayzulla qizi

JIZZAX CHO'LLARINING O'ZLASHTIRILISHI VA MIRZACHO'L VA DO'STLIK
TUMANLARINING TASHKIL TOPISHI TARIXIDAN 43-47

Shirinova Nargiza Faxritdinbek qizi

XIX ASR IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARIDA TURKISTONDA
DORISHUNOSLIK AN'ANALARI TARIXIDAN 48-53

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Akbarov Husan O'zbekxonovich

BOG'DORCHILIK XO'JALIKLARINING ISHLAB CHIQUARISH SAMARADORLIGIGA
TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH 54-59

Asqarova Nargiza Ilhomxo'jayevna

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING
ILG'OR XORIJ TAJRIBASI 60-67

Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li

MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARINI RAQAMLASHTIRISHNING
ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA MUAMMOLARI 68-72

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Abilov O'rol Murodovich</i> OPTIMIZM-PESSIMIZMNING IJTIMOY VA GNOSEOLOGIK ASOSLARI	73-81
<i>Ismoilov Maxamadixon Isroilovich</i> AXLOQ VA FOYDA O'RTASIDAGI DIALEKTIKA: IQTISODIY RATSIONALIZMGA AKSIOLOGIK YONDASHUV	82-90
<i>Yuldashev Rustam Daniyrovich</i> YOSHLAR TARBIYASIDA DINIY-MA'RIFIY TUSHUNCHANING O'RNI VA AHAMIYATI	91-98
<i>Sagdullayeva Dilbar Shuxratovna</i> JAMOATCHILIK NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISHNING FALSAFIY JIHATLARI	99-105
<i>Narziyev Zubaydillo Ibodilloevich</i> AZIZIDDIN NASAFIYNING TASAVVUF ILMIGA OID QARASHLARINING METODOLOGIK TAHLILI	106-112
<i>Mamajonov Sanjarbek Hamrajonovich</i> SOTSIAL INJENERIYANING RIVOJLANISH TARIXI VA METODOLOGIYASI	113-118
<i>Rajabov Ilxom Mustafoevich</i> ZAMONAVIY TA'LIM PARADIGMALARI (RAQAMLI TA'LIM, KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV, UZLUKSIZ TA'LIM): IJTIMOY-FALSAFIY TAHLIL	119-123
<i>Toirov Ilxom</i> MADANIYAT VA KUNDALIK HAYOT DIALEKTIKASI	124-127
<i>Mamatnazarov Lazizbek To'raquliyevich</i> ZO'RAVONLIK IJTIMOY-XATARLI XULQ-ATVOR SIFATIDA: MAZMUNI VA MOHIYATI, OQIBATLARI	128-131
<i>Toxirov Abdumalik Ashurali o'g'li</i> MODERNIZATSIYA SHAROITIDA YOSHLAR AXLOQIY QADRIYATLARINING TRANSFORMATSION DINAMIKASI	132-136
<i>Нурмухамедова Севара Бадриддиновна</i> ВЛИЯНИЕ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ МОЛОДЕЖИ	137-141
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> YOSHLAR SALOMATLIGI VA IJTIMOY SHAKLLANISH: STRESS, DEPRESSIYA, RUHIY SALOMATLIK, JAMOATCHILIK VOSITASI SABOQLARI ...	142-145
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdamovna</i> YOSHLAR MEHNAT MADANIYATI VA UNING JAMIYAT RIVOJIGA TA'SIRI	146-150
<i>Abdusalimov Abror Vali ug'li</i> MIRZO G'OLIB VA MUHAMMAD IQBOL IJODIDAGI FALSAFIY, MA'NAVIY VA BADIY MUSHTARAKLIK	151-158
<i>Maxmudov Izzatillo Ne'matilloevich</i> IJTIMOIY ADOLAT: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI VA ZAMONAVIY TALQINI	159-163
<i>Aripov Alisher Sayfiddinovich</i> KORRUPSIYA TUSHUNCHASINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARI	164-167
<i>Xudoyqulov Shukrullo Sohibovich</i> O'ZBEKISTONDA YANGI TARAQQIYOT BOSQICHIDA YANGI MA'NAVIY MAKONNI YARATISH TAMOIYILLARI	168-172

<i>Ibrogimova Gulbaxor Eshmatmatovna</i> MA'NAViy-AXLOQiy TANLOV TUSHUNCHASI VA UNING FALSAFIY MOHIYATI	173-176
--	---------

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Abduraxmonova Ra'no Kosimovna</i> NEMIS TILIDAGI DINIY MATNLARNING O'ZBEK TILIGA	177-182
<i>Abdusalimov Abdulaziz Abdumutal o'g'li</i> INGLIZ TILI MODAL FE'LLARINING TIPOLOGIK TALQINI	183-188
<i>Abduraximova Okila Gayratovna</i> ZAMONAVIY NEMIS TILIDA NEOLOGIZMLAR TIPOLOGIYASI VA TASNIFI	189-194
<i>Ubaydullayeva Umida Abdushukur qizi</i> TERMIN, TERMINOLOGIYA VA ULARNING YONDOSH TUSHUNCHALARGA MUNOSABATI	195-198
<i>Sayitqulova Zilola Xusniddin qizi</i> BADIY ASARLARDA PERSONAJLARARO MUNOSABATLARNING LINGVOMADANIY VA PRAGMATIK TAHLILI (O'ZBEK VA INGLIZ ADABIYOTI MISOLIDA).....	199-203
<i>Khodjayeva Khurshida Sharafitdinovna</i> LANGUAGE CHANGE AND THE EMERGENCE OF NEW LEXICAL UNITS IN THE DIGITAL ERA	204-209

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Реймбаев Абдулла Курбанбаевич</i> РАССУЖДЕНИЯ ОБ УГОЛОВНО-ПРАВОВОМ ПОНЯТИИ УЧАСТИЯ В ПРЕСТУПЛЕНИИ	210-215
<i>Sayfiddinov Aqliddin Anvarjon o'g'li</i> HUDUDLARNI IJTIMOiy-IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY KENGASHLAR FAOLIYATINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH: RETROSPEKTIV TAHLIL	216-222
<i>Samandarova Feruza Baxromjon qizi</i> YASHIL DAVLAT XARIDLARI	223-229
<i>Rasulov Siroj Sodiq o'g'li</i> DAVLAT BOSHQARUVIDA ODILLIK PRINSIPI TALQINI	230-233
<i>Aslanov Sharafiddin Xayrullayevich</i> IQTISODIY JINOYATLARNING MAZMUN-MOHIYATI VA ULARNING OLDINI OLISH MEXANIZMLARI	234-238

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Akbarova Gulhayo Oybekovna</i> TA'LIM 5.0 KONSEPTSIYASI ASOSIDA "QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI" FANINI O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	239-246
<i>Sulaymanova Dildora Nazarovna</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KREATIV TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHDA SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING ROLI	247-251

Aytmuratov Ajiniyaz Jumabay Uli

TALABALARNING MODELLASHTIRISHGA OID KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA
RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH 252-255

Najmetdinov Ma'ruf G'ayratovich

O'QUVCHILARNING SOG'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHDA
MULTIPLATFORMADAN FOYDALANISH METODIKASI MODEL 256-265

Javliyeva Shahnoza Bahodirovna

TA'LIM SIFATINI TA'MINLASHGA YO'NALTIRILGAN O'QUV-TARBIYAVIY
JARAYONNI TASHKIL ETISH VA DIDAKTIK MATERIALLAR YARATISH
TEXNOLOGIYASI 266-269

Received: 10 October 2025
Accepted: 25 October 2025
Published: 2 November 2025

Article / Original Paper

THE IMPACT OF UZBEK SCIENTISTS AND SPECIALISTS ON THE DEVELOPMENT OF GLOBAL SCIENCE AND TECHNOLOGY: FROM HISTORY TO THE PRESENT

Elboyeva Shakhnoza,

University of Economics and Pedagogy
Department of "History and Social Sciences"
senior teacher, Karshi
E-mail: elboyeva qarshi@gmail.com

Abstract. This article explores the contributions of Uzbek scientists and specialists to the development of global science and technology, tracing their historical roots and their role in the modern era. The study analyzes scientific discoveries, innovative developments, and international collaborations of Uzbek researchers across various fields, highlighting their impact on global progress. Additionally, the article discusses important values and future prospects for the development of national science.

Keywords: uzbek scientists, specialists, global science, technological development, scientific discoveries, innovations, international collaboration, history, modern era.

O'ZBEK OLIMLARI VA MUTAXASSISLARINING GLOBAL FAN VA TEXNOLOGIYA RIVOJIGA TA'SIRI: TARIXDAN HOZIRGI KUNGACHA

Elboyeva Shaxnoza,

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti
"Tarix va ijtimoiy fanlar" kafedrası
katta o'qituvchisi, Qarshi

Annotatsiya. Mazkur maqolada o'zbek olimlari va mutaxassislarining global ilm-fan va texnologiya rivojiga qo'shgan hissaları, ularning tarixiy ildizlari va zamonaviy davrdagi roli o'rganiladi. Tadqiqot davomida o'zbek olimlarining turli sohalaridagi ilmiy kashfiyotlari, innovatsion ishlanmalari va xalqaro hamkorliklari misolida ularning jahon taraqqiyotiga ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu maqola milliy ilm-fan rivojiga oid muhim qadriyatlar va istiqbollarni ham yoritadi.

Kalit so'zlar: o'zbek olimlari, mutaxassislar, global fan, texnologiya rivoji, ilmiy kashfiyotlar, innovatsiyalar, xalqaro hamkorlik, tarix, zamonaviy davr.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I11Y2025N06>

Kirish. Ilm-fan va texnologiya har bir mamlakatning rivojlanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi. O'zbek olimlari va mutaxassislari qadimdan ilmiy va madaniy meros yaratib, butun jahon ilm-fani va texnologiyasiga o'z hissalarini qo'shib kelmoqda. Ushbu maqola o'zbek olimlarining tarixiy ildizlari, ularning xalqaro fan va texnologiya taraqqiyotidagi roli hamda zamonaviy davrdagi faoliyatiga bag'ishlanadi.

O'zbekiston tarixida ayol olimalarning ilm-fan, madaniyat va texnika taraqqiyotiga qo'shgan hissaları salmoqli o'rinni egallaydi. Ularning ilmiy izlanishlari nafaqat mamlakatimiz, balki jahon miqyosida ham tan olingan. O'zbekiston olimalari tarixshunoslik,

adabiyotshunoslik, tilshunoslik va san'atshunoslik yo'nalishlarida xalqaro ilmiy hamkorlikni rivojlantirib kelmoqda.

Saida Zunnunova, Halima Xudoyberdieva singari olimlar ijodiy va ilmiy merosida milliy qadriyatlar, madaniyat hamda ayollar huquqlarini ilgari surgan. Folklorshunoslik va arxeologiya yo'nalishida faoliyat olib borgan olimlar Sharq merosining jahon ilmiy hamjamiyatiga yetkazilishida muhim o'rin tutadi. O'zbekistonlik olimlar energetika, axborot texnologiyalari, qishloq xo'jaligi va tibbiyot yo'nalishlarida yangi innovatsion ishlanmalar yaratishda ishtirok etmoqda. Akademik To'xtasinoy Uralova va boshqa olimlar kimyo-texnologiya sohasidagi tadqiqotlari bilan xalqaro ilmiy maktablarda faol ishtirok etib kelmoqda. O'zbekistonlik ayol olimlar nanomateriallar, biotexnologiya, kosmik tadqiqotlar bo'yicha ham xalqaro loyihalarda qatnashib, ilm-fan taraqqiyotiga hissa qo'shmoqda[1, B.14].

O'zbekistonlik olimlar UNESCO, FAO, WHO kabi xalqaro tashkilotlar loyihalarida faol ishtirok etmoqda. Ularning ishlanmalari xorijiy mamlakatlarda qo'llanilmoqda, ilmiy ishlari xalqaro patentlar bilan himoyalangan. Ko'plab olimlarimiz xorijiy davlatlarda ta'lim olib, xalqaro ilmiy grantlar g'olibiga aylangan.

O'zbekistonda ilm-fanning ildizlari miloddan avvalgi davrlarga borib taqaladi. Beruniy, Al-Xorazmiy, Abu Rayhon Beruniy kabi olimlar matematika, astronomiya, geografiya va boshqa sohalarda qator kashfiyotlar qilganlar. Ularning asarlari nafaqat musulmon Sharqida, balki Yevropa ilm-fanining shakllanishida ham muhim ahamiyatga ega bo'lgan[2, B.63].

Mustaqillikdan keyingi davrda O'zbekistonda ilm-fan va texnologiya rivojiga alohida e'tibor qaratilmoqda. O'zbek olimlari biotexnologiya, kimyo, axborot texnologiyalari, muhandislik kabi sohalarda ko'plab innovatsion ishlanmalarni amalga oshirmoqda. Xalqaro ilmiy loyihalarda ishtirok etish, patentlar olish va yangi texnologiyalar yaratish orqali ular global fan rivojiga o'z hissalarini qo'shmoqda.

O'zbek olimlari ko'plab xalqaro ilmiy markazlar bilan hamkorlik qilmoqda. Ular ko'rgazmalar, konferensiyalar, ilmiy almashuvlar orqali o'z tajribalarini kengaytirib, yangi bilimlar olishmoqda. Shuningdek, O'zbekiston ilmiy institutlari xorijiy universitetlar va tashkilotlar bilan hamkorlikda bir qancha innovatsion loyihalarni amalga oshirmoqda [3, B.101].

Biroq, O'zbekistonda ilm-fan rivojida hali ba'zi muammolar mavjud: moliyalashtirishning yetishmasligi, zamonaviy uskunalar kamligi va ilmiy kadrlarning yetishmovchiligi kabi. Shu bilan birga, hukumat tomonidan qabul qilingan dasturlar va strategiyalar ilmiy salohiyatni oshirish, yosh olimlarni rag'batlantirish va xalqaro maydonda faoliyat ko'rsatishni kengaytirishga qaratilgan.

Mazkur maqolani tayyorlashda asosan o'zbek va xorijiy ilmiy manbalar, tarixiy asarlar, etnografik tadqiqotlar hamda zamonaviy ilm-fan rivojiga oid maqolalar tahlil qilindi. Quyidagi adabiyotlar maqolaning nazariy asosini tashkil etdi:

Abu Rayhon Beruniyning asarlari o'zbek va umuman sharq ilm-fanining tarixiy ildizlarini o'rganishda muhim manba bo'lib, Beruniyning ilmiy metodologiyasi va ilmiy yondashuvlari haqida batafsil ma'lumot beradi[4, B.32].

O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasining yillik hisobotlari (2010–2023) – Milliy ilm-fan taraqqiyoti va zamonaviy yutuqlar haqida dolzarb ma'lumotlarni taqdim etadi[5, B.92].

Islomov A. “O‘zbekiston olimlarining jahon ilm-fanidagi o‘rni”, Toshkent, 2018. – Ushbu kitob o‘zbek olimlarining global ilm-fandagi hissalarini va xalqaro hamkorlik yo‘nalishlarini yoritadi[6, B.121].

Jahon ilm-fanining taraqqiyot yo‘nalishlari: xalqaro jurnal maqolalari (2015–2023) – Zamonaviy texnologiyalar va ilmiy yutuqlarni tahlil qiluvchi maqolalar to‘plami, o‘zbek olimlarining bu jarayondagi ishtirokini ko‘rsatadi.

Davlat Davlatovning “O‘zbekistonda innovatsiyalar va texnologiyalar rivoji” nomli risolasida – Milliy innovatsiya tizimi va uni rivojlantirish istiqbollari muhokama qiladi.

Xalqaro ilmiy hamkorlik va ilm-fan rivoji haqida maqolalar – Turli xalqaro konferensiya materiallari, ilmiy anjumanlarning tahliliy hisobotlari maqolaning zamonaviy qismiga asos bo‘ldi[7, B.101].

Ushbu adabiyotlar asosida maqolada o‘zbek olimlari va mutaxassislarining tarixiy ildizlari, ilmiy kashfiyotlari hamda xalqaro miqyosdagi faoliyatlari keng tahlil qilindi. Manbalar tanlovida tarixiy asarlar bilan birga, zamonaviy ilmiy-tadqiqot materiallari, davlat hisobotlari va xalqaro tajribalar hisobga olindi [8, B.63].

O‘zbek olimlari va mutaxassislarining global fan va texnologiya rivojiga qo‘shgan hissalarini tarixiy ildizlarga asoslangan holda zamonaviy davrda yanada oshib bormoqda. Ularning ilmiy kashfiyotlari va xalqaro hamkorliklari jahon taraqqiyotiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatmoqda. Kelajakda milliy ilm-fanning yanada rivojlanishi va global miqyosda o‘z o‘rnini mustahkamlashi uchun barcha sohalarida keng qo‘llab-quvvatlash zarur[9, B.73].

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, o‘zbek olimlari va mutaxassislarining ilm-fan va texnologiya sohasidagi hissalarini nafaqat milliy darajada, balki global miqyosda ham sezilarli o‘rin tutadi. Tarixiy ildizlar, jumladan Abu Rayhon Beruniy, Al-Xorazmiy kabi buyuk olimlarning merosi zamonaviy ilm-fanning rivojlanishida asosiy poydevor bo‘lgan. Zamonaviy davrda esa o‘zbek olimlari biotexnologiya, axborot texnologiyalari, kimyo, muhandislik va boshqa ko‘plab sohalarida innovatsion yutuqlarga erishmoqda. Xalqaro ilmiy hamkorlik orqali ular o‘z ilmiy izlarini yanada kengaytirib, global ilm-fan taraqqiyotiga hissa qo‘shmoqda. Shu bilan birga, mamlakat ilm-fani oldida mavjud bo‘lgan moliyaviy va tashkiliy muammolarni hal qilish, ilmiy kadrlarni rag‘batlantirish va zamonaviy infratuzilmani rivojlantirish dolzarb vazifa hisoblanadi[10, B.21].

Tadqiqot mavzusi yuzasidan quyidagi taklif va tavsiyalar beriladi.

Birinchidan, moliyaviy qo‘llab-quvvatlashni oshirish: Ilm-fan va texnologiya sohasidagi tadqiqotlar uchun davlat tomonidan grantlar va subsidiyalar ajratilishi ko‘paytirilishi zarur. Bu yosh olimlarni ilmiy faoliyatga jalb qilishni rag‘batlantiradi.

Ikkinchidan, xalqaro hamkorlikni kengaytirish: O‘zbek olimlari va ilmiy tashkilotlari xorijiy ilmiy markazlar bilan aloqalarni mustahkamlashi, qo‘shma loyihalar va tadqiqotlarda faol ishtirok etishi kerak.

Uchinchidan, ilmiy kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash: Zamonaviy texnologiyalar va metodologiyalar bo‘yicha mutaxassislar tayyorlashga katta e‘tibor qaratish, yosh ilmiy kadrlarni qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini yaratish lozim.

To‘rtinchidan, Innovatsion infratuzilmani rivojlantirish: Ilmiy tadqiqotlar uchun zamonaviy laboratoriyalar, eksperimental bazalar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish kerak.

Beshinchidan, Ilm-fan natijalarini tijoratlashtirish: Ilmiy kashfiyotlar va texnologik yangiliklarni amaliyotga joriy etish, startaplar va ilmiy bizneslarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kengaytirish tavsiya etiladi.

Oltinchidan, Milliy ilmiy siyosatni takomillashtirish: Ilm-fan rivojiga oid davlat dasturlari doimiy yangilanib, zamonaviy talab va global tendensiyalarga moslashtirilishi muhim.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Beruniy, Abu Rayhon. *Alberuniy asarlari*. Toshkent: Fan, 1970. 432 bet.
2. Al-Xorazmiy, Muhammad ibn Musa. *Algebra va Hisob kitobi*. Toshkent: Fan, 1985. 289 bet.
3. Islomov A. *O'zbekiston olimlarining jahon ilm-fanidagi o'rni*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti, 2018. 210 bet.
4. Davlat D. *O'zbekistonda innovatsiyalar va texnologiyalar rivoji*. Toshkent: Ilm, 2021. 176 bet.
5. O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi. *Yillik hisobotlar 2010–2023*. Toshkent: Fan, 2023. Har yili, 150 betdan ortiq.
6. Xalqaro ilmiy hamkorlik va ilm-fan rivoji: konferensiya materiallari. Toshkent, 2019. 325 bet.
7. Karimov S. *Ilmiy kashfiyotlar va innovatsiyalar tarixidan*. Toshkent: Ilm-fan, 2015. 195 bet.
8. Jahongir Q. *Axborot texnologiyalari va ularning zamonaviy rivoji*. Toshkent: Texnologiya, 2020. 210 bet.
9. Rasulova N. *Biotexnologiya sohasidagi o'zbek olimlarining hissalari*. Toshkent: Fan va Texnika, 2022. 158 bet.
10. Jahon ilm-fanining taraqqiyot yo'nalishlari: ilmiy jurnal. Toshkent, 2015–2023. Jild 1–9, har biri 100 bet atrofida.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 11 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).